

Lauri Kotamäki

VÄHÄRIVISTEN HAITAREIDEN KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Toukokuu 2019**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2019	Tekijä Lauri Kotamäki
Koulutusohjelma Musiikki		
Työn nimi Vähärivisten haitareiden käyttömahdollisuudet		
Työn ohjaaja Riitta Kossi	Sivumäärä 20	
Työelämäohjaaja Riitta Kossi		
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin vähärivisten haitareiden käyttömahdollisuuksia ja haasteita musiikissa. Opinnäytetyössä avattiin vähärivisten haitareiden historiaa ja asemaa Suomen musiikkikentällä.</p> <p>Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jossa tehtiin puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelut tehtiin neljälle harmonikan soiton opettajalle, jotka hyödyntävät vähärivisiä haitareita omassa työssään.</p> <p>Tutkimustuloksista ilmeni, että haastateltavat pitävät vähärivisiä inspiroivina soittimina, joita pystyy hyödyntämään yhtymusmusiikissa ja arkaaisessa musiikissa. Soittimen rajallisuus sävellajien suhteen ei tutkimustulosten mukaan ole este käyttömahdollisuuksille. Tuloksista ilmeni myös, että vähärivisten opetus olisi saatava samalle tasolle, jolla 5-rivisen harmonikan opetus on tällä hetkellä Suomessa.</p>		

Asiasanat

arkaainen musiikki, pitkä estetiikka, vähärivinen haitari, yhtymusmusiikki

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2019	Author Lauri Kotamäki
Degree programme Folk music		
Name of thesis Using diatonic accordions in music		
Instructor Riitta Kossi		Pages 20
Supervisor Riitta Kossi		
<p>In this research was studied how diatonic accordions are used in music and what are their challenges. This thesis studied the history of the accordions and how they are positioned in Finnish music.</p> <p>The research is qualitative. It is based on semi-structured interviews with themes. The interviews were given to four teachers who apply the diatonic accordions in their work.</p> <p>The results showed that the diatonic accordions were considered as inspiring instruments and they can be used in band and archaic music. The fixed tonality of a diatonic accordion was not considered as a limitation when using the instrument. The results also showed that education for the diatonic accordions should be upgraded on the same level that five-row accordions currently have in Finland.</p>		

<p>Key words archaic music, band music, diatonic accordion, long aesthetics</p>
--

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYSLUETTELO**

1 JOHDANTO	1
2 VÄHÄRIVINEN HAITARI.....	3
2.1 Vähärivisen haitarin historiaa.....	3
2.2 Vähärivisen haitarin nykytilanne.....	7
3 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	9
3.1 Laadullinen tutkimus.....	9
3.2 Puolistukturoitu teemahaastattelu.....	10
3.3 Haastattelun luotettavuus	10
4 HAASTATTELU	12
4.1 Tavoite	12
4.2 Toteutus	12
4.3 Tulokset.....	13
4.3.1 Vähärivinen haitari yhtymusiikissa.....	13
4.3.2 Pitkä estetiikka ja arkaainen musiikki.....	14
4.3.3 Vähärivisen tulevaisuusnäkymät.....	15
5 POHDINTA	17
LÄHTEET	20

1 JOHDANTO

Vähärivisiä, 1-, 2- ja 3-rivisiä vaihtoäänisiä haitareita soittavat pääasiassa harrastajat, mutta myös ammattimaisia soittajia on olemassa. Olen itse harrastanut vähärivisen haitarin soittoa 9-vuotiaasta alkaen. Siitä on tullut itselleni ammatti. Työnkuvaani kuuluvat sekä opetus että keikkailu eri kokoonpanojen kanssa. Itselleni suurin työllistäjä haitarinsoitossa on perinteinen kansanmusiikki, mutta aion jatkossakin toimia soittimen kanssa myös muissa musiikkilajeissa. Omien opintojeni aikana käyttömahdollisuudet soittimen kanssa ovat onneksi vain lisääntyneet.

Pohdin tässä opinnäytetyössäni vähärivisten haitareiden käytön nykytilaa peilaten omia mielipiteitani neljän taitavan instrumentalistin näkemyksiin. Haastatteleman muusikot toimivat aktiivisesti musiikkikentällä ja hyödyntävät vähärivisiä työssään ja opetuksessaan. Haastateltavista kaikki ovat soittaneet vähärivisillä muutakin kuin kansanmusiikkia, ja tämä antaa itsellenikin uskoa toimia soittimella maailman musiikkikentällä. Tulososiossa käsitellään muun muassa sitä, miten haastateltavat määrittelevät arkaaisen musiikin. Tässä tutkimuksessa sillä tarkoitetaan pääosin vanhaa minimalistisesti soitettua perinnemusiikkia. Pitkä estetiikka terminä on hyvin samanlainen kuin arkaainen musiikki. Eniten tällaista musiikkia on tehty kanteleen ja laulun voimin.

Halusin haastatteluiden avulla laajentaa omaa tietouttani vähärivisten haitareiden käyttömahdollisuuksista ja tuoda kirjoituksessani esille uusia näkökulmia. Aiemmin aiheesta on kirjoittanut muun muassa Juha Virtanen, joka opinnäytetyössään Kaksirivisen haitarin 57 asteikkoa tuo hienosti esille sen, että vähäriviset ovat sävellajisidottuja soittimia, mutta oikein käytettynä ja soittimeen syventyen niillä pystyy toimimaan musiikkikentällä hyvin (Virtanen 2005).

Suomessa vähäriviset haitarit ovat tavallisimmin G/C-vireisiä diatonisia soittimia. Olen itsekin huomannut, että juuri kromatiikan puute tuo soittajalle haasteita, mutta tarjoaa samalla myös monipuolisia mahdollisuuksia. Esimerkiksi piano, joka on kromaattinen soitin, kromaattinen asteikko saadaan soittamalla yhden oktaavin kaikkia koskettimia. Opinnäytetyöni alussa kerron lyhyesti harmonikan ja erityisesti vähärivisten haitareiden historiasta. Vähärivinen haitari avaa uusia näkökulmia vuosienkin jälkeen, ja syvempi ymmärrys luo soittimeen

suhteen, josta on hyvä ammentaa omaa muusikkouttaan ja tuoda esille omaa taiteellisuuttaan. Soitin leimaantuu pitkälti kansanmusiikkiin, mutta nykyään sillä tehdään jo paljon muutakin musiikkia.

2 VÄHÄRIVINEN HAITARI

2.1 Vähärivisen haitarin historiaa

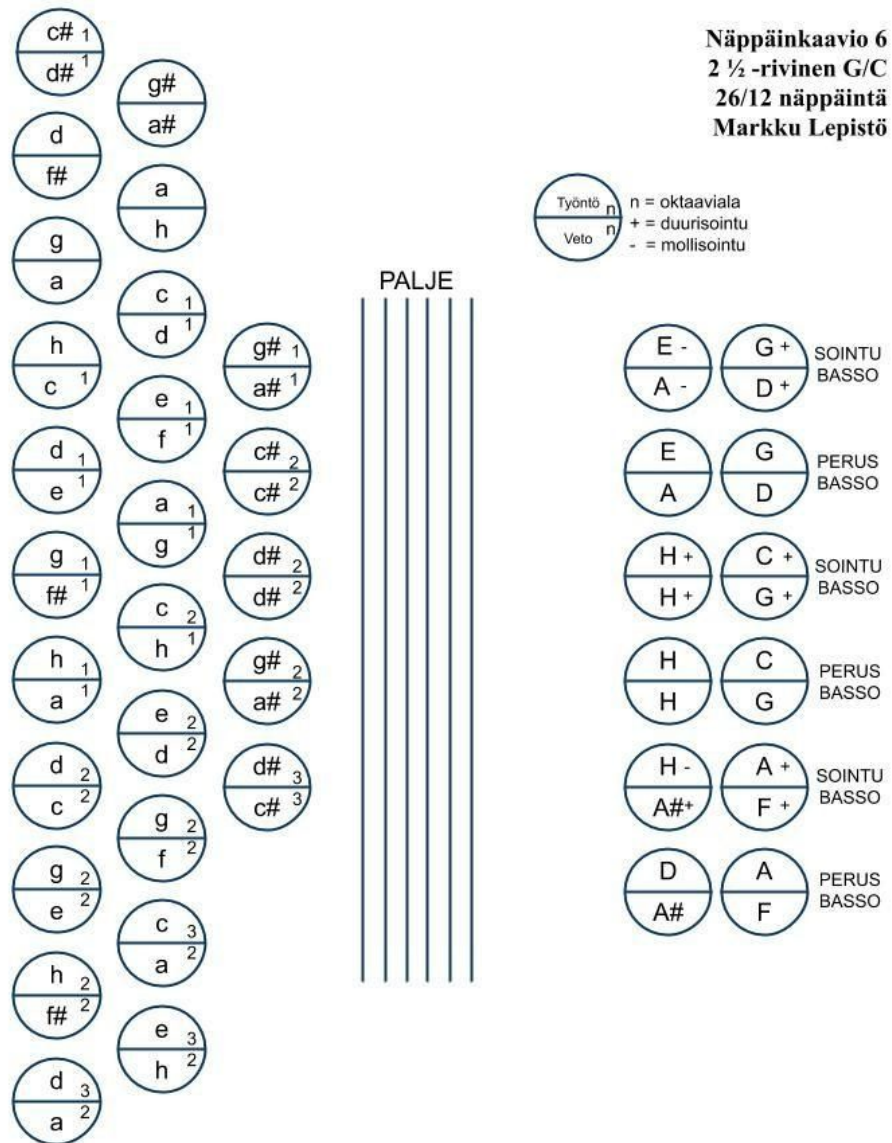
Kaikki harmonikat, niin myös vähäriviset haitarit, ovat vapaalehdykkäsoittimia. Niiden äänenmuodostus on periaatteeltaan samanlainen kuin jo muinaisissa itäaasialaisissa suuruissa. Euroopassa soitinrakentajat monipuolistivat vapaalehdyköiden käyttöä 1700-luvulla kehittäessään urkupillejä. Kööpenhaminalainen keksijä ja soitinrakentaja, fysiikan professori Christian Kratzenstein (1723–1795), kehitteli sellaista sointia, joka olisi lähellä ihmisääntä. Hän tekikin 1770-luvulla eräänlaisen puhekoneen, jossa äänilähteinä olivat resonaattoriputkiin kiinnitetyt vapaalehdykät, joiden avulla pystyi tuottamaan ihmisääntä jäljittelevät viisi perusvokaalia. (Kurkela 2014, 21.)

Harmonikkojen ensiasteita kehitettiin eri puolilla Eurooppaa 1800-luvun alkuvuosikymmeninä. On väitetty, että harmonikan olisi keksinyt saksalainen Christian Friedrick Ludwig Buschmann (1805–1864), mutta samaan aikaan on ollut muitakin keksijöitä lähinnä Keski-Euroopassa. Keksijät riitelivät keskenään patentoinneista ja keksivät soittimille eri nimiä. He kehittivät erilaisia harmonikan esiasteita, joiden palkeita on voinut liikutella käsillä tai polkea jaloilla. (Kurkela 2014, 20–30.)

Vaihtoäänisiä harmonikkoja tuotiin Suomeen jo 1840-luvulla Venäjän kautta. Länsi- ja Etelä-Suomen musiikkikaupat alkoivat markkinoimaan niitä lehti-ilmoituksin 1850-luvulta lähtien. Niin vähärivisistä harmonikoista, haitareista, alkoi pikkuhiljaa tulla suosittuja harrastus- ja tanssisoittimia. Ennen tätä harmonikoista oli tavallaan vaiettu suomalaisessa julkisuudessa, sillä uusi soitin ei ollut päässyt suosioon säätyläisten kulttuuripiireissä. (Kurkela & Lepistö 2014, 39–40.)

Haitariin suhtauduttiin siis aluksi epäillen ja hyvinkin vihamielisesti. Toiset toki ottivat soittimen heti omakseen ja käyttivät sitä eri soitinkokoonpainoissa. Tanssisoittimeksi se kelpasi, mutta samaan aikaan haitareita pidettiin syntisinä soittimina. (Lepistö 2016, 55.) Soittimelle annettiin paljon myös pilkkanimiä. Yleisiä nimityksiä olivat mm. virsseli, vetopeli, säkkipeli, pussipeli, palalaikka ja myöhemmin pirunkeuhko, ja Karjalassa niminä olivat mm. taljankka, sirmakka ja scharmakka (Lepistö 2016, 19). Soitinnimien päällekkäisyys ja

monimuotoisuus on ollut hieman haasteellistakin vähäriivisten haitareiden historiaa selvitettäessä. Ei ole ollut varmuutta, puhutaanko esimerkiksi huuliharpun vai harmonikan esivaiheista. (Lepistö & Kurkela 2014, 40.) Haitarin rahvaanomaisen luonteen vuoksi sitä ei useinkaan ole hyväksytty kirkossa soitettavaksi. Tällaisia asenteita haitaria kohtaan kirkkosoittimena olen saanut kokea myös omalla soittajan urallani, isovanhempieni ikäisten eli 1920-luvulla syntyneiden ihmisten keskuudessa ja heidän kommentoinneissaan. Nykyisin asenteet ovat onneksi hieman avartuneet. Sodan aikana haitareita käytettiin paljon, koska niitä oli helppo kuljettaa ja niissä oli voimakas ääni. Tyypilliset sointukulut perinnemusiikissa löytyvät suomalaisesta vähäriivisjärjestelmästä helposti, esimerkiksi D-duurin fis-sävel diskantissa tukee duuri/molli -tonaliteettia, jolle perinnesävelmät usein perustuvat.

KUVIO 1. G/C -vireisen 2 ½ -rivisen haitarin näppäinkaavio (Lepistö.)

Harmonikkoja on rakennettu lukuisissa tehtaissa eri puolella Suomea, Etelä-Pohjanmaalla jo 1800-luvulta alkaen. Vilkkainta rakennustoiminta oli 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Silloin oli myös lukuisia soitinkauppoja, jotka myivät harmonikkoja. Etelä-Pohjanmaalle soittimia välittivät Seinäjoen ja Vaasan soitinkaupat. (Nieminen 2014, 70–74.) Toinen alue, jossa Etelä-Pohjanmaan lisäksi oli paljon vähärivisiä soittimia, oli Karjalan kannas. Sinne soittimet tulivat Pietarista ja Viipurista. (Tikka 2014, 161.) Muiden musiikkikulttuurien kansanmusiikkia tukevat myös erilaiset vähärivisjärjestelmät, joita löytyy paljon suomalaisen järjestelmän

lisäksi. Esimerkiksi irlantilaisessa kansanmusiikissa melodioiden luonteenomaiset korusävelet löytyvät helposti tietyllä palkeenvedolla.

Varhaiset soittajat tulivat usein räätälien, maalarien tai suutarien keskuudesta tai pelimannisuvuista, joissa soittamisen kulttuuri oli hyväksyttyä. (Tikka 2014, 161.) Soittopaikkoja oli monenlaisia tansseista markkinatilaisuuksiin. Esimerkiksi vuonna 1881 alkaneilla Rovaniemen markkinoilla tansseja säestettiin aluksi vähärivisillä. Tanssisoittoa säesti usein triangeli. (Tikka 2014, 163.)

Sodanjälkeiset vuodet aina 1950-luvun lopulle saakka olivat harmonikkakulttuurin vahvaa aikaa. Eri maakunnissa pidettiin mestaruuskilpailuja ja myös Suomen mestaruus -kilpailuja järjestettiin. Ne olivat merkittäviä tapahtumia, jotka keräsivät yhteen niin kyläläisiä, suurta yleisöä kuin itse soittajiakin. (Tikka 2014, 178.) Merkittäviä suomalaisia vähärivisen haitarin soittajia ovat 1900-luvulla olleet muun muassa Tauno Krossi, Iisakki Myllymäki, Aapeli Hautanen ja Urho Myllymäki.

Vähärivinen haitari eroaa esimerkiksi 5-rivisestä harmonikasta myös soittoasennoltaan. Pieni koko mahdollistaa sen, että puuosat vähärivisissä haitareissa ovat lyhyemmät verrattuna vaikkapa 5-riviseen haitariin ja kestävät puulle ominaista elämistä paremmin. Toinen merkittävä ero soittoasennossa on käden asento. Soittaja tukee oikean käden peukalonsa diskantin kantta vasten, jolloin saadaan aikaan erittäin aksentoitu, kepeä staccato, joka onkin yksi vähärivisen haitarin tyypillisimmistä soittotyyleistä. Nämä ominaisuudet ovatkin suomalaisen polkan rakennuspalikoita: aksentit ja kepeät melodiakulut.

KUVA 1. 2 ½ - ja 2-riviset haitarit

2.2 Vähärivisen haitarin nykytilanne

Vähärivismusiikki painottuu nykyisin pelimannimusiikkiin. Pelimanniryhmiin kuuluu haitarien lisäksi usein harmoni, kontrabasso ja triangeli eli pimpparauta. Ryhmien ohjelmisto koostuu usein perinteisistä vähärivissävelmistä, mutta myös uuden musiikin tekijöitä silti löytyy. Näistä tekijöistä mainitsen esimerkkeinä pedagogit ja muusikot Hannu Seppänen, Pekka Pentikäinen, Kimmo Pohjonen, Maria Kalaniemi, Riitta Kossi, Veli-Matti Järvenpää, Markku Lepistö, Anne-Mari Kivimäki, Antti Paalanen ja Terhi Puronaho. He ovat tehneet paljon vähärivismusiikin hyväksi ja vieneet soittimen monimuotoisuutta eteenpäin myös maailmalla. Heidän myötänsä myös muiden suomalaisten muusikoiden tietoisuus vähärivisistä soittimista on parantunut.

Suomessa on lukuisia harrastajien parissa toimivia vähärivispelیمانneja, jotka vievät kansanmusiikin sanomaa eteenpäin. Yksi heistä, jonka haluan tässä yhteydessä mainita, on ensimmäinen kaksirivisopettajani, Alavudella asuva mestaripelimanni, dir.mus. Airi Hautamäki. Airi on vaikuttanut pitkäjänteisellä työllään vähärivisten suosioon varsinkin Alavudella ja sen lähikunnissa. Airi on luonut monelle ammattilaiselle hyvän kasvupohjan vähärivisten opiskeluun. Yksi hänen oppilaistaan on musiikin tohtori Antti Paalanen, joka on päivittänyt haitarimusiikkia nykypäivään. Hyviä esimerkkejä tästä ovat hänen sooloalbuminsa Breathbox, Meluta ja Rujo. Paljetekniikka vaikuttaa Paalasan sävellyksissä kaikkeen, niin melodian, harmonian, rytmiiän kuin dynamiikankin muodostamiseen. Palkeen liikkeen ja vaihtoäänisen haitarin toimintamekaniikan erityispiirteiden avulla hän on luonut itselleen tavan tuottaa ja ilmaista juurevaa, mutta kuitenkin uutta musiikkia. Antti on vaikuttanut työllään ja kehittämillään tekniikoillaan monen vähärivissoittajan arkeen. Niin ammattilaiset kuin harrastajatkin ovat hyödyntäneet näitä tekniikoita omassa soitossaan.

Vähärivisille tarkoitettuja soittokilpailuja on nykyisin aiempaa vähemmän. Kilpailuista voisi mainita Ikaalisissa Sata Häme Soi! -tapahtuman, kansansoittokilpailut Alavuden Sydänmaalla sekä Eteläpohjalaisilla Speleillä järjestettävät kilpailut.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Laadullinen tutkimus

Tässä tutkimuksessa tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 152). Hirsjärvi ym.2001 kuitenkin muistuttavat, että laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuuden saavuttaminen perinteisessä mielessä ei ole mahdollista, sillä tutkija ja olemassa oleva tieto kietoutuvat aina tiiviisti yhteen. Kvalitatiivinen tutkimus on tutkimusta, jossa pyrkimyksenä on yksittäisten ja erityisten seikkojen pohjalta tehdä laajempia ja yleisempiä johtopäätöksiä. (Hirsjärvi ym.2001, 155.) Aineistolla on keskeinen rooli tutkimuksessa ja niin se on tässä minunkin tutkimuksessani. Se on ohjannut teorian muodostumista ja tutkimuksen kulkua.

Tutkimuksen lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu.

Kvalitatiivisella tutkimuksella on ainutkertaiset piirteensä. Ainutkertaisuuden takia kehittyvät jokaisen tutkimuksen analysointimenetelmät myös omanlaisikseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat ainakin osittain samanaikaisesti. (Metsämuuronen 2000, 51.) Tutkimuksessa on hyvä pyrkiä valitsemaan analyysitapa, joka parhaiten vastaa tutkimuskysymyksiin ja -ongelmaan (Hirsjärvi ym. 2001, 210). Tässä tutkimuksessa käytetty analyysitapa on sisällön analyysi, joka etenee aineistolähtöisesti.

Kiinnostuin aiheesta, koska soitan itse vähärivisiä haitareita ja hyödynnän tätä omassa musiikissani ja työskentelyssäni. Lähdin tutkimaan ja selvittämään asiaa puolistrukturoidun haastattelun kautta ja myös omien kokemusteni kautta. Äänitin haastattelut ja analysoin ne jälkepäin. Halusin haastatella kaikkia opettajiani, jotka ovat pitkän linjan muusikoita ja pedagogeja. Haastateltavat opettajat ovat opettaneet minua vuosia ja he ovat tuttuja minulle. Tein kysymyslistan, jotka esitin kaikille haastateltaville ja sen pohjalta keräsin omasta mielestäni tärkeimmät näkemykset analysoitaviksi.

3.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tässä laadullisessa tutkimuksessa keskiöön nousevat neljälle muusikolle tehdyt puolistrukturoidut haastattelut. Niitä analysoimalla olen yrittänyt hakea syvempää ymmärrystä haastateltujen näkemyksiin kaksirivisen haitarin käyttömahdollisuuksista ja haasteista musiikissa.

Valitsin haastateltavat sillä perusteella, että he ovat alansa pioneereja sekä pedagogeja, jotka hyödyntävät musiikissaan vähärvisiä haitareita. Tallensin haastattelut tietokoneelle. Ennen haastatteluja tein lyhyen koeäänityksen. Haastatteluista kolme tapahtui haastateltavien omissa kodeissa kahden kesken, yksi puhelimen välityksellä. Haastattelut kestivät noin 30 minuuttia. Haastattelu oli puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymysten järjestys ja muotoilu on kaikille sama. Tällöin kysymyksillä on sama merkitys kaikille. Puolistrukturoidussa haastattelussa ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava vastaa omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

3.3 Haastattelun luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida monilla erilaisilla mittaus- ja tutkimustavoilla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus koskee yleensä koko tutkimusprosessia. Tutkijan tulisi antaa mahdollisimman tarkka kuvaus tutkimuksen eri vaiheista. (Hirsjärvi ym. 2001, 213-214.) Luotettavuuden lisäämiseksi tässä tutkimuksessa on pyritty kuvaamaan koko tutkimusprosessin kulku mahdollisimman yksityiskohtaisesti, niin että koko prosessi avautuisi mahdollisimman selkeänä lukijalle. Pyrin laatimaan tutkimuksessa käytetyt kysymykset mahdollisimman selkeiksi ja esitin ne samanlaisina kaikille. Ne on myös käyty yhdessä läpi tämän tutkimuksen ohjaajan kanssa.

Laadullisen tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. Tutkimusaineiston luokittelu- ja tulkintasääntöjen tulisi olla niin yksiselitteisiä, että toinen lukija niitä soveltamalla pääsisi samoihin tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2001, 213.) Tässä tutkimuksessa luotettavuutta lisää se, että haastateltavilla oli mahdollisuus tuoda esille totuudenmukaisesti omat näkemyksensä, eivätkä tutkijan odotukset vaikuttaneet heidän vastauksiinsa. Vastausaikaa oli riittävästi ja pyrin haastateltaessa välttämään kiireen tuntua vastauksen

antamiseen. Haastattelut tehtiin rauhallisissa ympäristöissä, joissa ei ollut häiriötekijöitä. Seuraavassa mahdollisessa tutkimuksessa jättäisin kuitenkin vielä enemmän aikaa haastatteliijoille pohtia ja vastata annettuihin kysymyksiin. Enkä myöskään kommentoisi millään tavoin annettuja vastauksia. Luotettavuuden kannalta on kuitenkin todettavaa, etten johdatellut vastaajia mitenkään vastamaan tietyllä tavalla.

Luotettavuutta saattaa heikentää se, että haastattelukysymykset saattoivat olla hieman vaikeita ja laajoja, koska tuntui, että joihinkin kysymyksiin haastateltavien oli hieman vaikeaa vastata. Halusin kuitenkin pitää kysymykset laajoina, jotta saisin uusia näkökulmia. Uskon, että liian tarkoilla kysymyksillä olisin voinut rakentaa kysymyksistä sellaisia, joita olettaisin haastateltavien näihin asioihin stereotyyppisesti vastaavan. Yhdessä haastattelussa jouduin avaamaan kysymyksen asettelua hieman tarkemmin ymmärrettävyyden vuoksi. Muissa kolmessa haastattelussa en tehnyt tarkentavia kysymyksiä. Haastatteluista tehtyjen tallenteiden laatu oli hyvä. Sekä minun että vastaajien puheesta sai hyvin selvää.

Tutkimuksen validius puolestaan tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisessa tutkimuksessa validius merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta (Hirsjärvi ym. 2001, 214). Tässä tutkimuksessa validiteettia parantaa se, että puolistrukturoidun haastattelun teemat ja kysymykset on käyty läpi yhdessä ohjaajan kanssa. Pysin siihen, että haastatteluissa minun henkilökohtaiset näkemykset eivät vaikuta kysymyksen asetteluun ja tulkintaan. Laajat kysymyksen asettelut sekä tutkimustilanne antoivat suhteellisen paljon liikkumisvaraa, jolloin haastateltavien omille mielipiteille oli rutkasti tilaa. Jokainen haastateltava vastasi kaikkiin kysymyksiin.

4 HAASTATTELU

4.1 Tavoite

Tavoitteeni on haastattelujen ja oman pohdintani avulla tutkiskella vähäriivisten haitareiden käyttömahdollisuuksia ja haasteita. Soitin on itselläni jokapäiväisessä käytössä, ja opettajien ja harrastajien kautta löydän soittimesta uusia piirteitä jatkuvasti. Halusin kuitenkin perehtyä soittimeen myös muiden ammattilaisten näkökulmien kautta. Heillä on omat kokemuksensa ja mielipiteensä soittimesta, ja halusin vertailla näitä näkemyksiä omiin ajatuksiini.

Haitarinsoiton haasteet ovat tulleet vuosien varrella itselleni esille, ja olen haastanut itseäni toimimaan soittimen kanssa musiikin monipuolisella kentällä. Haluan tällä kirjoituksellani ja tekemilläni haastatteluilla antaa lukijalle kosketuksen vähäriivisen tilanteeseen nykypäivänä ja avata soittimen olemusta ja monipuolisuutta. Haastattelujen kautta pyrin ymmärtämään myös syvemmin vähäriivisten olemusta ja perehtymään soittimeen monipuolisemmin. Vähäriivisillä on pitkät perinteet, josta haluan oppia kaiken mahdollisen.

Tavoitteenani on kehittää myös osaamistani haastattelijana. Haastattelut ovat monesti jännittäviä tilanteita ja olen pyrkinyt tekemään niistä rentoja tilanteita, missä istutaan kahvikupin ääressä ja yritetään unohtaa äänityslaitte ja videokamera.

4.2 Toteutus

Tutkimukseni on puolistukturoitu teemahaastattelu, jonka tein neljälle eri kansanmusiikin ja vähäriivisen soittimen ammattilaiselle. Haastattelut on tallennettu tietokoneelle, kirjoitettu auki ja sen jälkeen koostettu ja analysoitu pohdintaosiossa. Haastattelut kestivät puolisen tuntia. Jokaiselle haastateltavalle kysymykset ja kysymysten asettelu oli sama. Haastattelut on toteutettu 2019 vuoden alussa. Haastateltavien nimiä ei tässä opinnäytetyössä mainita, koska olen kertonut haastateltaville ennen haastattelun alkua, että en tule käyttämään työssä heidän nimiään enkä erittelemään kuka on sanonut mitään. Tällä halusin pyrkiä siihen, että haastateltavat vastaavat mahdollisimman rehellisesti kysytyihin teemoihin eikä heitä pysty tunnistamaan annetuista vastauksista.

4.3 Tulokset

Tulososion olen jakanut kolmeen eri kategoriaan. Kategoriat määräytyivät pitkälti haastatteluissa asetettujen teemojen perusteella. Tutkimusaineistossa sai hyvin materiaalia pohdittavaksi omaan muusikkouteen ja pedagogina toimimiseen. Tulokset avasivat uusia näkökulmia ja parannusehdotuksia vähäriviseen haitarimusiikkiin ja sen kehittämiseen. Tuloksista tulee ilmi, että haastateltavien mukaan alalla on tilausta vähärivispedagogiikan jatkumiseen.

4.3.1 Vähärivinen haitari yhtymusiikissa

Tämä tutkimuskysymys nähtiin hyvin inspiroivana aiheena. Haastateltavat katsoivat soittimen soveltuvan oivallisesti yhtymusiikin käyttöön. Eräs vastaajista sanoi, että vähäriviset soveltuvat yhtymusiikkiin siinä missä muutkin soittimet. Vaikka soitin kytkeytyy pitkälti pelimannimusiikkiin, on siinä löydettävissä avantgard-tyylisiä atonaalisia aspekteja. Hyviä näkemyksiä löytyi myös soittimen rajoittuneisuudesta ja sävellajisidonnaisuudesta, mikä nähtiin positiivisena asiana ja vahvuutena, vaikka soitin on diatoninen.

Vähärivisiä soittimia pidetään myös hyvin ilmaisuvoimaisena ja visuaalisina esimerkiksi teatterimusiikissa. Vähärivinen nähdään haastavana ja samaan aikaan inspiroivana soittimena, koska siinä on rajoitetusti ääniä. Yksi haastateltavista sanoi, että vähärivisen soitto on niin erilaista ja juuri sen takia ihmiset monesti tykkäävät siitä. Haastatteluissa yhdistäväksi tekijäksi nousi vähärivisten yhtyeissä soittamisen haasteellisuus. Kaikissa näistä vastauksista painotettiin kuitenkin myös soittimen ainutlaatuista luonnetta. Haastattelujen tuloksista kävi ilmi, että 1980-luvulla alettiin soitinta vähitellen käyttämään myös yhtymusiikissa. Näistä mainittakoon tässä yhteydessä Hannu Seppänen sekä Antti Hosioja Tallari -yhtyeestä. Haastatteluista tuli ilmi, että Koinurit -yhtye oli myös tiennäyttäjänä siinä, että vähärivistä voi käyttää monipuolisesti. Soinnillisesti soitin toimii hyvin yhtymusiikissa pelimannimusiikissa sekä oman musiikin työkaluna.

Tuloksista nousi myös toive, että paljetta voisi käyttää monipuolisemmin ja laajemmin. Soitin kytkeytyy haastateltavien mukaan vahvasti pelimannimusiikkiin, mutta oikeasti tyyli voi olla mitä tahansa. Jokainen haastateltavista toi esiin soittimen haasteellisen sävellajisidonnaisuuden, joka liittyy diatonisuuteen. Tämänkin voi kuitenkin yhden haastateltavan mielestä kääntää jopa vahvuudeksi. Vähärivistä kuvailtiin myös todella ilmaisuvoimaiseksi soittimeksi, koska eri tyyliä voi ammentaa ja soittaa rokista teatterimusiikkiin.

4.3.2 Pitkä estetiikka ja arkaainen musiikki

Pitkän estetiikan ja arkaaisen musiikin aihepiiri oli vaikein osalle haastateltavista. Pitkä estetiikka ja arkaainen musiikki vähärivisillä jakoi näkemyksiä. Toisille se tarkoitti minimalismia, ja jotkut olivat sitä mieltä, että ei ole olemassa arkaaista musiikkia vähärivisille, vaan esimerkiksi Ilja Kotikallio ja Vanja Tallas ovat esittäneet sitä vanhan kantelemusiikin tyyliä mukaillen. Myös EDM-musiikki rinnastettiin nykypäivän pitkään estetiikkaan ja arkaaiseen musiikkiin.

Vastauksista tuli silti esille se, että vähärivisten rajoittuneisuudella pystyy luomaan hyvin arkaaista ja pitkän estetiikan musiikkia. Tässäkin, kuten yhtymusiikissa voidaan todeta, että soittimen rajoittavat elementit voidaan nähdä voimavarana ja etuutena. Palkeen käyttö suggestiivisesti pienin fragmentein tuottaa hienosti pitkän estetiikan musiikkia. Vastauksista kävi ilmi se, että haastateltavat kannustavat opiskelijoita tutkimaan omaa soitinta tästä näkökulmasta.

Toisaalta pitkä estetiikka ymmärrettiin muinaissuomalaisen kantele- ja jouhikkomusiikin pohjalta, jota on hieman vaikea siirtää tällaiselle soittimelle, joka on kuitenkin melko nuori. Estetiikka pitää ikään kuin siirtää tällaiselle soittimelle, jolle omia perinteitä aikojen alussa ei vielä ole. Eräs haastateltavista rinnastaa omat arkaaiset sävellyksensä kanteleiden soittajien improvisaatiotyyliin.

Vähärivinen haitari arkaaisessa musiikissa nähtiin positiivisena asiana, koska palkeen käyttö on meditatiivinen ja suggestiivinen. Soitin toimiikin juuri tässä yhteydessä varsin hyvin, koska

se on melodinen. Tuloksista nousee esiin se, että soitin on inspiroiva. Yksi haastateltavista kertoi, että vähäriiviset ovat löytäneet sopivasti paikkansa musiikissa ja nykyään sitä tehdään onneksi enemmän. Voi puhua jopa, että siitä on alettu luomaan brändiä, jonka kautta vähäriivinen soittimena on alkanut saamaan taas uusia näkökulmia. Tällaisesta musiikin tekijästä voisi mainita esimerkiksi Anne-Mari Kivimäen.

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että olisi tärkeää, että jokainen löytäisi niin sanotusti oman tonttinsa soittajana, mutta samalla voi rikkoja rajoja ja käydä jopa toisten tontilla. Se nähtiin rikastuttavana asiana omassa tekemisessä.

4.3.3 Vähäriivisen tulevaisuusnäkymät

Haastateltavat pitivät vähäriivisten tulevaisuutta hyvänä, mutta opettajien vähyden vuoksi myös hieman ongelmallisena. Erään haastateltavan mukaan vähäriivisten opetus pitäisi saada samalle tasolle, jolla 5-riivisen harmonikan opetus on tällä hetkellä Suomessa. Globaalisti katsottuna soittajia on kuitenkin paljon, ja tulevaisuus on näin ollen turvattu. Kouluttautuminen soittimen kanssa nähtiin hyvänä asiana soittimen kehityksen takia.

Haasteeksi nähtiin se, että pitäisi saada lisää nuoria soittajia vähäriivismusiikin pariin. Haastateltavien mukaan pedagogisia johtohahmoja tarvittaisiin ympäri Suomea ja myös musiikkiopistoihin pitäisi saada lisää opetusta. Nykyään valmistetaan laadukkaita soittimia, ja tämä on hyvä tulevaisuuden kannalta. Yksi haastateltava sanoi, että elämme soittimien ja musiikin parissa vahvaa nousukautta, koska vähäriivisiä soittavia ammattimuusikoita on valmistunut viime aikoina ja valmistuu tulevana vuosinakin.

Tuloksista nousee esiin myös täysin vastakkainen mielipide tulevaisuudesta. Pedagogisia johtohahmoja ei ole tarpeeksi opettamaan haitarin soittoa lapsille. Harrastus aloitetaan usein vanhemmalla iällä. Harrastajat tulevat usein kansalaisopistojen puolelta, ja opetusta olisi hyvä saada enemmän myös musiikkiopistoihin. Vähäriiviskurssit ovat suosittuja ja alan soittajat soittavat monissa erityyillisissä kokoonpanoissa, jonka avulla löydetään uusia soittotyylejä. Näin samalla myös koko ala kehittyy.

Tulosten mukaan vähäriivisten näkyvyyttä esimerkiksi eri medioissa ja ylipäänsä muusikkopiireissä olisi hyvä lisätä entisestään. Kehitysnäkökulma tulevaisuudessa on siis läsnä koko ajan eikä tilanteeseen voi niin sanotusti olla tyytyväinen. Nuorten soittajien pitäisi helpommin saada väyliä löytää juuri tämä upea soitin. Tulevaisuudessa soittajien levittäytyneisyyttä ympäri Suomen olisi hyvä lisätä. Tähän soveltuisivat muun muassa kurssien lisääminen laajalti. Perustekijöitä, instrumenttipedagogeja sekä pedagogisia johtohahmoja tarvittaisiin lisää. Aito innostuminen soittimeen välittyy varmasti tätä kautta.

5 POHDINTA

Oli mielenkiintoista kuulla, mitä haastateltavat ajattelivat vähäriivimusiikin käyttömahdollisuuksista ja tulevaisuudesta. Suurin osa vastauksista oli hyvin positiivisia tulevaisuusnäkymien suhteen, mutta yksi ajatus herätti itsessäni myös suuria kysymyksiä. Suomessa on noin 70 musiikkiopistoa, joissa voi opiskella 5-rivisen harmonikan soittoa, mutta vain vähän paikkoja, joissa voi opiskella vähäriivisen harmonikan soittoa yhtä monipuolisesti ja tavoitteellisesti. Voisiko siis koulutuksen monipuolistamisen ja lisäämisen kautta lisätä vähäriivisten houkuttelevuutta? Soitonopettajien ja musiikkiopistojen tunnit ovat kuitenkin jotenkin korrelaatiossa harrastajamääriin.

Vähäriivimusiikki on leimautunut hyvin vahvasti pelimannimusiikiksi, ja "entiseen aikaan", vaikka soittimen ominaisuudet sopisivat niin klassiseen kuin populaarimusiikkiinkin. Tien näyttäjinä ovat toistaiseksi toimineet esimerkiksi Antti Paalanen, joka on yhdistänyt musiikkiinsa vaikutteita niin arkaaisen kuin elektronisen musiikin estetiikoista. Toinen hieno tekijä, jonka haluan tässä yhteydessä mainita on Anne-Mari Kivimäki, joka on luonut oman uniikin tyylilajinsa yhdistämällä karjalaista perinnesäveltämistä ja elektronista musiikkia. On sääli, että vähäriiviset mielletään niin vahvasti ainoastaan perinnesäveltämiseksi, vaikka potentiaalia olisi paljon muuhunkin, kuten nämä ammattilaiset ovat osoittaneet.

Koen, että Suomessa vähäriivisten haitareiden pedagogisessa koulutuksessa olisi parantamisen varaa. Tällä hetkellä vähäriivisopettajia valmistuu ainoastaan kansanmusiikin linjoilta eri oppilaitoksista, joissa pääpaino on tietenkin kansan- ja perinnesäveltämisellä. Mielestäni vähäriivisten asemaa ja näkyvyyttä saataisiin parannettua lisäämällä monipuolista soittonopettajakoulutusta, joka kattaisi eri musiikkigenret, ei pelkästään kansanmusiikkia. Vahvalla opettajakoulutuksella saisimme lisää monialaisia ammattilaisia, jotka veisivät koko vähäriivisgenreä eteenpäin ja tekisivät tunnettavuutta soittimelle, muunkin kuin kansanmusiikin saralla. Tällä tavoin saataisiin harrastajamäärät kasvuun ja tehtyä "nuorennusleikkaus" vähäriivissoittajakuntaan. Kenties muutaman vuoden päästä ammattikorkeakoulun tai Sibelius-Akatemian jazz-puolelta valmistuisi ensimmäinen vähäriivis-jazz -haitaristi. Voisiko jo opintojen alkuvaiheessa olla vielä enemmän yhteistyötä yli genererajojen?

Olisi tärkeää tehdä myös eri musiikkityylien oppimateriaalia nimenomaan vähäriiviselle harmonikalle sovitettuna niin, että sovitukset heijastelisivat vähäriiviselle ominaista soittotekniikkaa ja että nuoremmatkin harrastajat innostuisivat tästä soittimesta uusien sävelten tahdittamana.

Mielestäni niin ikään perinnesoittimeksi mielletty kantele, on saanut raikkaan tuulahduksen pop-versioita akustisesti soittavasta Ida Elinasta, joka kehittämillään soittotekniikoilla on luonut jotain täysin uutta ja urauurtavaa. Tällaisia pioneereja kaivattaisiin vähäriivisten soittajiinkin vielä lisää. Tässäkin tärkeäksi nousee myös medianäkyvyyden merkitys.

Vähäriivisen harmonikan leima perinnesoittimena ei ole tuulesta temmattu, ummehtunut tosin. Historiallisesti ajateltuna rahvas soitin, haitari, ja kansanomaisen tanssittava musiikki ovat kuuluneet yhteen vuosikausia eikä se leima ole vielä kukaan täysin poistunut. Vähäriivisen haitarin fyysisiäkin ominaisuuksia ajatellen perinnemusiikki on myös ollut luonnollinen jatkumo.

Haastatteluista nousi esiin myös fraseerauksen merkitys. Vähäriivisen paljefraseeraus mahdollistaa uniikin soundin, jollaista on vaikea imitoida muilla instrumenteilla. Esimerkiksi Antti Paalasan paljetekniikka perustuu juuri tälle aksentoidulle, rytmikkäälle paljefraseeraukselle ja vaihtoäänisen harmonikan sointuharmonialle, jolla saadaan ikään kuin sointumatto melodian taustalle. Vähäriivisen haitarin hyväksi puoleksi voidaan lukea helppohoitoisuus ja se, että se on kevyt ja helppo kuljettaa. Vähäriiviset pysyvät suhteellisen hyvin vireessä ja ne kestävät Suomen sää – ja lämpötilanvaihtelut hyvin. Olen ainakin kokenut, että kun tulee paljon keikkailtua, niin on etu, että soitin on melko luotettava ominaisuuksiltaan.

Itse olen kasvanut Etelä-Pohjanmaalla kansanmusiikin parissa, vähäriivinen haitari pääinstrumenttinani. Vuosien saatossa olen ollut mukana monissa eri musiikkiyhtyeissä, niin perinnemusiikin kuin rock-musiikinkin saralla. Vähäriivinen haitari on osoittautunut minulle monipuoliseksi työkaluksi. Juureni ovat syvällä suomalaisessa perinnemusiikissa, mikä auttaa ymmärtämään myös muita musiikkityylejä ja -kulttuureja. Esimerkiksi kreolilaisessa cajun-musiikissa vähäriivisiä haitareita käytetään paljon. Klassisen musiikin opinnoilla olen syventänyt tietämystäni taas perinnemusiikista ja sen harmonioista. Monialaisia ja musiikin

eri tyyleihin suuntautuvia opintoja saisi olla enemmän pedagogikoulutuksessa, jotta tulevat soiton opettajat voisivat tarjota oppilailleen rikkaan kattauksen musiikkikokemuksia.

Voisiko siis vähäriivisillä soittaa enemmän rockia, poppia, jazzia tai vaikkapa klassista? Haastattelujeni perusteella tämä on täysin mahdollista. Yksimielisesti haastateltavat kannustivat jopa siihen, että voi rohkeasti kokeilla soittimen kaikkia rajoja. Koen, että vähäriivinen harmonikka elää uutta nousukautta. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla nuoria ja monipuolisia opettajia on saatu virkoihin ja isoja uudistuksia ei pelätä tehdä. Soitinta käytetään eniten yhä kansanmusiikissa, mutta harrastajamäärät ovat selvästi kasvussa. Tällä hetkellä suurta suosiota nauttiva ”matalan kynnyksen” yhtyemusisointi on erittäin tervetullut trendi, esimerkiksi Orivesi All Stars, jossa jokainen saa osallistua omalla instrumentillaan ja soittotasollaan. Erilaisilla kursseilla ja workshopeilla on myös painoarvoa. Toki kaikki edellä mainitut yhtyeet ja tapahtumat ovat hyvin kansanmusiikkikeskeisiä. Musiikin tohtorit Anne-Mari Kivimäki, Markku Lepistö ja Antti Paalanen muun muassa ovat käyttäneet vähäriivisiä haitareita väitöstoissään, mikä on osoitus siitä, että myös uutta tieteellistä tutkimusta tehdään jatkuvasti.

Kaikki haastateltavat näkivät vähäriivisen haitarin tulevaisuuden valoisana ja uskoivat soittimen mahdollisuuksiin monipuolisena ja omaperäisenä soittimena, jolla on juuret syvällä suomalaisessa kansanmusiikissa ja valtava potentiaali kasvaa suureen suosioon oikeissa käsissä. Nyt tarvitaan vielä niitä oikeita käsiä ja osaavia tekijöitä. Uskon, että monipuolisella koulutuksella, hyvällä brändäyksellä ja näkyvyydellä sekä lujalla, innovatiivisella työllä vähäriivisten maine saadaan kirkastettua pölyisestä perinnevetopelistä moderniksi menopeliksi.

LÄHTEET

Eskola & Suoranta 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Kurkela, Vesa 2014. Paljepelin pitkä läpilyönti. Teoksessa *Suomalaisen harmonikan historia*. Toim. Vesa Kurkela & Marko Tikka. Suomen Harmonikkainstituutti yhteistyössä Suomen Harmonikkaliiton kanssa. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 20–30.

Kurkela, Vesa & Lepistö, Markku 2014. Harmonikka 1800-luvun Suomessa. Teoksessa *Suomalaisen harmonikan historia*. Toim. Vesa Kurkela & Marko Tikka. Suomen Harmonikkainstituutti yhteistyössä Suomen Harmonikkaliiton kanssa. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 39–49.

Lepistö, Markku 2016. *Markkinarenkuttimesta Martin Pauliin. Harmonikka kansanvalistuksen ja populaarimusiikin Suomessa 1850–1900*. Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Metsämuuronen 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Methelp.

Nieminen, Rauno 2014. Harmonikan rakentaminen Suomessa. Pienet yritykset ja yksittäisten harmonikkojen rakentajat 1890–2000. Teoksessa *Suomalaisen harmonikan historia*. Toim. Vesa Kurkela & Marko Tikka. Suomen Harmonikkainstituutti yhteistyössä Suomen Harmonikkaliiton kanssa. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 70–103.

Tikka, Marko 2014. Suuret soittajat. Harmonikan soittamisen kulttuuri Suomessa 1880–2010. Teoksessa *Suomalaisen harmonikan historia*. Toim. Vesa Kurkela & Marko Tikka.

Suomen Harmonikkainstituutti yhteistyössä Suomen Harmonikkaliiton kanssa. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 160–199.

Virtanen, Juha 2005. *Kaksrivisen haitarin 57 asteikkoa*. Opinnäytetyö. Kokkola: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.